

e'illustre *Gironi*
Em deia ~~el~~ poeta Miquel de Palol, gran amic del meu pare, no fa gaire tras-
passat, que un dels primers treballs literaris de Prudenci Bertrana ~~era~~
~~xxxxxpublicatxxxxx~~ ^{és} un conte titulat : Els tres reis, segurament publicat en
x la revista "Vida" ~~xxxxx~~ ^{durant la} primera dècada d'aquest segle.

Un ~~altre~~ treball literari primerenc del mateix autor, és un opuscle es-
crit en castellà, el títol del qual era: ; Tarde! Història sentimental d'
uns amors fallits, en la que Neus Salazar, la muller de Bertrana, que ja era
llavors mare de tres fills, va creure descobrir la desillusió de l'autor en
les seves experiències matrimonials.

¿ Com explicar que Prudenci Bertrana cometés la imprudència de publicar
aquesta obreta que, fatalment, seria llegida per la seva esposa ? Només ~~es~~
s'explica acceptant que la tònica de la literatura bertraniana ^{era} ~~era~~ ja, des
del començ, d'una subjectivitat absoluta, d'una gran, i, a voltes, ingènua
i fins cruel sinceritat, sovint ~~ofensiva~~ i feridora per a aquells, que de lluny
o de prop, s'hi veien retratats.

Tots els qui ens dediquem a la literatura per vocació, fem servir la ploma

per desembarassar-nos, poc o molt, d'allò que ens turmenta. Però, en aquest desembarassar-nos-en, hi posem una dosi, més o menys forta de sinceritat, de discreció, de diplomàcia.

Prudenci Bertrana, quan es tractava de sentiments personals (i sospito que, la majoria de les vegades, per no dir sempre, eren aquests, bons o dolents, els que l'impulsaven a escriure) prescindia de la discreció, de la caritat, de la diplomàcia.

més tard traduïda al català.

Aquest ; Tarde!, ~~que ja m'estimaria més no haver llegit,~~ va ésser escrit en una època que podriem dir-ne ~~preentada~~, la del balboteig literari de Bertrana. (Una prova és que ~~ella~~ ^{ella ho} va fer en castellà) Fins i tot podriem pensar que ~~va~~ concebre i donar a llum aquesta obreta amb una mica d'inconscient petulància de creador en gestació; Tarde!, filla de la impaciència, és una mena de gasta-ment literari d'un futur escriptor prolífic i genial.

I, quasi immediatament després, quan hom podia pensar que de l'autor de ; " Tarde! no se'n podia esperar gran cosa, Bertrana concebeix, ~~la dona a la llum~~ ^{escriu i publica} la seva ~~obra genial~~ gran obra Josafat ^{Es} (la seva primera novel·la), ^{per mi} la més perfecta i impressionant de ~~les seves novel·les~~ ^{fores}, la que el consagra definitivament com

a escriptor.

El tema ha estat titllat d'escabrós però solament pels malintencionats i pels hipòcrates. Es d'una composició clàssica, molt menys escabrós ^{ra} que ~~la~~ ^{la} de la majoria de les grans tragèdies gregues inspiradores ~~de~~ d'una llarga corrua d'escriptors corrent i/ latins i no latins a través dels segles. Es tracta d'un cas d'erotisme perfectament /normal.

El que, potser, el complica és l'escenari on l'acció transcórre. El campaner Josafat, home sa i simple, privat de contactes femenins, viu obsessionat per la luxúria i, alhora, sent un respecte quasi ~~supersticiós~~ supersticiós per la casa de Déu, on treballa. Una dona se li ofereix. La temptació és irresistible. L'home es debat entre el desig carnal, pur i simple, i la por al càstig diví. Les escenes lúbriques entre el campaner i la bagassa, l'amor insaciabile d'aquesta i la caiguda i el penadiment de Josafat, la seva inútil lluita per conservar-se pur i ésser digne del lloc sagrat on viu i de les obligacions, no menys sagrades, que hi acompleteix; el crim, i, finalment, la follia, tenen per escenari no menys que la Seu de Girona. Aquest ~~impressionant~~ escenari pren un relleu impressionat ~~extraordinari~~ en l'obra de Bertrana. La catedral esdevé el pri-

mer personatge de la novella. Si la Fineta i en Josafat hi apareixen pintats de mà mestre, la Seu hi és descrita, tot el llarg de l'obra, amb amorosa minuciositat. Bertrana sembla haver cercat uns personatges i un assumpte: un home, una dona, un amor malaltís i bestial, amb el pretext de fer ressaltar l'alta i profunda serenitat de ^{la} obra arquitectònica monumental, la seva agosarada nau gòtica, la seva clavor ultraterrenal, el seu silenci majestuós, la seva flaire pura d'encens i, pel damunt de tot, la seva còprena atmosfera mística. No és el desig sexual del campaner, solitari, envers la primera dona que se li posa a l'abast, ni l'amor luxuriós de la bagassa envers el campaner, el que penetra fins el fons de l'ànima del lector, sinó ^{el sentiment constant de culpabilitat} la minuciosa descripció de la catedral gironina: frontis, campanari, capelles, sants i vidreres, trifori i gàrgoles. Tot hi és evocat, detallat amb secreta admiració, amb intensíssim respecte. Bertrana descriu les campanes, precisa el nom de cada una, la seva missió especial, des de la gran fins a la més xica, el so greu, ^{obscuro} o cristallí de cada batallada... Llegint i rellegint Josafat, el lector, que no coneix la Seu de Girona, pot imaginar-se-la i admirar-la. Als que la coneixem i l'estimen, Josafat, ens la fa

reviure i estimar^{més}. Respirem aquella humitat enfredorida, ens banyem en aquella llum suavíssima, flairem, com si hi fossim dins, el perfum de les herbes boscanes cremades en els incensers. Hom endevina les llargues hores que Bertrana degué passar-hi amb els ulls i el cor oberts de bat a bat.

Josefat és una obra independent i valenta. Des del començament sentiu que una fatalitat ineludible pesa damunt dels personatges. Res ni ningú no pot evitar la catàstrofe final. Però, pel damunt d'aquesta catàstrofe: una vida i un seny perduts, plana l'augusta serenor de la Seu, la formosor arquitectònica i la espiritualitat sobrehumana de la qual, tan ben descrites per l'autor, esbandeixen, amb una alenada d'eternitat, la luxuria i la sang de la Fineta, l'imaginari sacrilegi i la follia del campaner.

Josafat ha estat una de les obres més discutides de Bertrana. Els hipòcrites i els moralistes professionals hi han tingut molt a dir. Però, el públic, en general, ha assaborit i defensat aquesta obra amb entusiasme.

Algun temps després de publicada va ésser traduïda a l'alemany i a l'italià.

En esmentar les novel·les de Prudenci Bertrana per un ordre rigorosament cronològic ara ens toca comentar Naufrags.

Naufrags estava també destinada a aixecar polsaguera moralitzadora, ja que es tracta, igualment com Josafat, d'un tema que no podríem dir-ne, relliscós (al menys en aquella època) En Naufrags, Prudenci Bertrana descriu l'enamorament d'un jove capellà envers la seva cosina Cèlia. Però l'obra no té res d'escabrós ni d'immoral. Més aviat s'hi respira un sentimentalisme malenconiós, una sensació aclaparadora de fatalitat, digna de l'època romàntica.

El lector assenyat i sense prejudicis, lamenta que el protagonista sigui capellà. ~~Ca~~ com llà la fe religiosa de ~~Mossen~~ Joaquim no és gaire fonda. Hom no gosa esperar que un cop ~~pehadi~~^{it} i guarit del seu amor (un dia o altre comprendrà que aquella bonica Cèlia, superficial i vanitosa, no valia la pena ~~que~~^{all} que ~~és~~ condemnés) ~~esdevingués~~ un bon sacerdot , inflammat de zel i de fe. No, mossen Joaquim, el protagonista de Naufrags és un pobre home, (un pobre home com Bertrana, ell mateix, es considerava en certes ocasions) un sentimental turmentat per una atracció sexual, sense complicacions, i, proba~~ment~~^l, passatgera.

- hom s'hi jugaria qualsevol cosa, -
 , Mossen Joaquim hauria estat un bon marit, possiblement un pèssim amant, i, certament, un sacerdot mediocre. Es un noi bo i amable que hom voldria ~~afegafar~~ per les espatlles, sacsejar i fins, potser, platofejan per a posar-li el sanderi a lloc i tractar de fer-ne un home, consagrat a ~~la religió~~^{la vida sacerdotal o} ~~la vida sacerdotal o~~
(quan encara era a temps de tenir-la)
~~trixixixix~~ matrimonial, però un home, que és el que mossen Joaquim no sembla disposat a ser, al menys en la ~~mellor~~^{ció} acceptació de la paraula.

Les dues dones, l'estimada i la germana, són personatges sense relleu, fabricades a mida per a servir, l'una de turment, l'altre de consol, al sacerdot. El ~~personatge~~ ^{personatge} de la novella és mossen Joaquim i el complement indirecte de mossen Joaquim, ~~el paisatge~~, una volta més, el paisatge.

L'acció sembla que passa a Banyoles i en les seves rodalies i el final del ~~drama~~ ^{drama}, en un santuari situat en l'últim esperó d'una serra cantelluda, sobre una roca enorme i solitària.

La descripció d'aquests ^tparages, tant l'idíllica riba ^{era} del llac com la fèrèstega singlera de l'ermita, són ben dignes de l'autor de Proses Bàrbares. és a dir, d'un admirable descriptor, ~~de paisatges i parages~~.

El drama es desenvolupa en l'ànima del clergue. Bertrana descriu els seus dubtes, les seves vacil·lacions, els seus turments, les seves revoltes interiors, mudes, passives, però no menys terribles.

Mossen Joaquim havia idealitzat la noia que amava, li atribuïa qualitats morals i espirituals que no tenia.

~~Alia~~ descobreix un dia que el seu cosí, clergue, ~~l'assassinava~~ ^{ja} està enamorat ^{d'ella} (i

se n'aparta amb repugnància, amb menyspreu, amb crueltat.

Llavors, mossen Joaquim, desesperat, vençut, decideix refugiar-se en un lloc ~~lloc~~ allunyat, solitari, on ningú no el vegi, on ell no vegi a ningú, disposat, sembla, a oblidar la cosineta.

En aquest punt, l'autor de la novella, identificant-se amb el seu personatge, voler deixar-nos creure, sembla ~~deixar-nos creure~~ que Cèlia i mossen Joaquim podien haver viscut l'un al costat de l'altre voltats de la família, en una mena d'entesa sentimental, ~~harmònica i casta~~, si la noia s'hi hagués avingut. Però no s'hi va a venir, ~~perquè no~~. I, en mig de tot, ~~se n'alegra~~ *hom se n'alegra.* ~~el lector se n'alegra~~. El lector veu mossen Joaquim allunyar-se del món, desenganyat de la vida i fins pensant, un moment, en el suïcidi. I sense deixar de comprendre'l i compadir-lo no pot menys de pensar ~~en el suïcidi~~ *"A mig, noi!"*

Hom es pregunta per què les dues ~~primeres~~ novel·les de Bertrana es basen en assumptes tan lligats amb els problemes de consciència i el clericat. Bertrana no era, ni fou mai, ni devot ni anticlerical. No s'acostava gaire a l'església, però era un sincer creient (en va donar més d'una prova) Potser era, en el fons, un poc escèptic, quant a la cleràcia, però particularment amic de molts capellans .

El fet que triés com a protagonistes de les seves dues primeres novel·les un campaner i una prostituta , un capellà i una noia menestrala, bonica però vulgar i insensible, es deu, potser, ~~al~~ al fet que, a Girona, sempre s'hi havia respirat una atmosfera moralitzant de gran religiositat , sota la qual, naturalment, s'amagaven passions violentes (com més retingudes i amagades més violentes, és clar) drames amorosos intensíssims que tothom coneixia però dels qual ningú no parlava .

Era la època anterior a la creixent inclinació de Bertrana a fer autobiografia. ~~Cap dels sentiments ni dels actes de Josafat i, probablement tampoc de Moisés Joaquin no poden ésser cap reflexe dels del autor ni llavors ni~~
disfressada.
atribuïts

En aquella època, Bertrana no feia encara novella autobiogràfica. Potser no havia arribat al punt, dient-me, dolç, dels seus turments professionals i familiars. Més tard, ja a Barcelona, en ple drama de pare i ~~ia~~ d'escriptor va desfogar els seus sofriments en les seves novel·les. Ell mateix ho va confessar en el discurs presidencial llegit en els Jocs Florals de Barcelona, l'any 1936 "Deixeu-me, envanir" diu, "de no haver estat un egoista de les meves dolors i de les meves joies, car les he escampades als quatre vents a fi que les arrepleguessin aquells que en tinguessin falla o les refusessin indignats, aquells que n'estiguessin tips."

Es molt útil per al coneixement i comprensió de l'obra bertraniana, no oblidar mai aquella sensibilitat exagerada, gairebé malaltissa que li complicava ~~mes~~ agrari i encara més, els drames de la ~~seua~~ vida: la pèrdua del patrimoni/forestal de l'~~que ell s'estimava amb passió,~~ Esparra a la pèrdua dels tres fills Esparra, que ell s'estimava amb veritable passió d'enamorat, i la desaparició dels tres fills, que eren, ~~plener~~ a bars que tot, el gran amor de la seva vida.

Tieta Claudina és la tercera novel·la de Bertrana. Fou traduïda al castellà per Marius Aguilar i es publicà ,en aquesta llengua, amb el nom de:Ernestina abans d'apareixer en català.

L'acció passa a Girona. Els protagonistes de la novel·la són una família menestrala: una vidua i tres noies. La gran,la sensual i formosa Julia és l'esposa de Victor,un modest empleat de banca. Ernestina (o Claudina) ,la pàl·lida i sentimental protagonista de la novel·la,idealitzada per l'autor, està enamorada del seu cunyat. La Mercè,la més xica, es una noia beneitona i primària que bada sempre davant els aparadors ^{de les botigues} i tafaneja i xafardeja pels carrers. La mare,imprevisora i ~~cridaire~~ cridaire, amb somnis de grandesa i cervell de perdal ,va mal forjada, bruta,despentinada...

Quatre tipus de dona admirablement descrits,tant que en llegir la novel·la (quan aquesta es publicà jo ja tenia edat de llegir-ne) vaig reconèixer immediatament la família que la hi havia inspirada. Sortosament cap de les quatre dones,molt conegudes de casa i mig parentes, no eren ^{hins}afeccionades a llegir novel·les . Si ho haguessin estat ,s'hi haurien vist ben emmirallades caricaturitzades o idealitzades segons el gust de l'auto

La mes idealitzada

~~l'única que~~ ~~no~~ ~~se~~ ~~sa~~ ~~de~~ d'aquest conjunt còmic-grotesc, és Ernestina (o Claudina) la verge malaltissa, pura, suau, pacient i treballadora que junt amb el ^{seu} cunyat guanya el pa de la família, ~~font de medietat~~.

Si aquesta noia, la autèntica, no la de la novel·la de Bertrana, realment malatissa, ~~suau~~, pacient i treballadora pero no enamorada del seu cunyat, hagués llegit ~~XXXXXXXXXXXX~~ Bertrana Ernestina o Tieta Claudina, on ella i la família apareïxen tan minuciosament i exactament descrites, hauria emmalaltit més encara. Perquè per a ella, la suposició d'aquest amor il·lícit, hauria estat una vergonya i una constant preocupació del que diran.

L'home, el marit de Julia, l'enamorat d'Ernestina (o Claudina) és un home mansoi, bo, sensible, tímid, acovardit. Novament el tipus d'home que Bertrana doncebia sense necessitat de model perquè ésser bo, ~~se~~ sensible, tímid i acovardit era una de les seves pròpies facetes. Bertrana no ~~havia~~ ~~de~~ fer res més sino' recordar ^{paraules} ~~sentiments~~, ^{pensaments} ~~gestes~~, ^{propis} ~~parades~~ ~~sets~~ ~~en~~ ~~situacions~~ ~~diffícils~~ quan amb la dona i ^{dues} ~~una~~ ^{filles} ~~es~~ sentia impotent per a guanyar el pa de la família, ~~per a crear tipus com~~ igual, ~~exactament~~ igual com l'infeliç Victor ~~marixat~~ amb poc sou i

voltat de quatre dones i ^{d'} un fill.

Entre ~~aquesta~~^{l'} esposa mandrosa i sensual, ~~la~~^{la} sogra, desmanyotada i malversadora i ~~la~~^{la} pobre cunyada ~~esta~~^{esta} ximpleta i inútil, el pobre Victor ~~per~~^{per} treballa dia i nit per a mantenir-les ajudat per la cunyada ~~modesta~~^{modesta}, Però ni ell ni la resignada ~~madra~~^{Ernestina (o Claudina)} no poden evitar ni el deliri de grandeses de la sogra ni la mandra i la gormanderia de la muller, ni la indiscreció i la inutilitat de la ~~malversadora~~ noia xica.

En aquestes condicions, agermanats pel treball i la paciència, quina ~~altra~~^{altra} cosa podien fer la parella ~~que~~^{sino} enamorar-se l'un de l'altre? I s'enamoren, és clar i ja tenim armat el drama.

No passarà res pecaminós. Només llargues mirades llangoroses, insistents estretes de mà, un bes tímid en aquells dits de lliri marcit. I res més.

No fugiran plegats, no es lliuraran ~~l'un a l'altre~~^{a la passió} en cos i en esperit. Es resignaran a envellir l'un al costat de l'altre, incompresos, sacrificats. Fins que els anys ~~marciran~~^{eixen} també aquell amor. Victor esdevindrà mandrós, vulgar, indiferent. ~~Ja té~~^{Ja té} la barba ~~ja~~ grisa, la mirada apagada. Joga a la bescambrilla amb la sogra i amb la muller, mentre Ernestina (o Claudina) es consola esbar-

gint-se amb els menuts.

En una cambra a part, per a que la gresca i els xiscles de la mainada no
els jugadors de cartes
destorbin ~~la bessegueria~~ (la tieta, sempre malaltissa, entreté els fills de
Julia. El més xic té ~~exactament~~ els ulls iguals com el seu pare. Ernestina
(o Claudina) els besa.

- M'estimes?
- Molt, molt, molt...
- Més que la mama?
- sí, sí, sí .

La tieta, ~~sonria contenta, satisfeta,~~ ^{sonriu satisfeta} amb una lleu expressió venjativa en les
fesomies.

Jo! és la novella més crua, més descarnada, menys sentimental de la sèrie.

En ella, aquell constant entendriment de Bertrana envers els éssers i les coses humils i senzilles, ha estat esbandit per la presència constant d'aquest oratjós personatge ; en la novella, Daniel Pérez, en la realitat, Diego Ruiz.

El doctor Diego Ruiz, psiquiatra, ~~filòsof~~ i panfletista, havia estat un dels ~~milers~~ amics més estimats de Prudenci Bertrana.

~~Diego Ruiz~~ Havia anat a Girona ^{en qualitat de} ~~com a~~ director del Manicomi de Salt. Tot just arribat, ~~es lliga~~ ^{l'escriptor.} es lligà íntimament amb Prudenci Bertrana. Dos o tres cops per setmana, es presentava a l'apartament que ~~ella~~ ^{Bertrana aquest} ocupava amb la seva família al Carrer Nou. Hi passava moltes hores enlluernant ~~amb~~ ^{Bertrana} amb la seva brillant oratòria. Bertrana l'estimava amb un candorós entusiasme d'home senzill i provincià. Estava com fascinat per ~~l'extrany~~ Diego Ruiz. Llavors no sospitava ni remotament a quin preu pagaria l'amistat amb el subtilíssim intel·lectual ~~de~~ ^{an} andalús, rodamont i filòsof que parlava el castellà amb un deliciós accent estranger i el català amb un ,no menys deliciós, accent

castellà.

15

Diego Ruiz impulsat pel seu esperit destructor, burlesc i entremaliat, concebé la idea d'escriure una mena de pamflet dedicat a ensorrar ^{el prestigi} ~~la memòria~~ patriòtic d'Alvarez de Castro. La memòria d'aquest heroic general, defensor de la, tres vegades immortal, Girona, era venerada pels gironins, sobretot pels més patriotes. ~~xxxxxxxxxxxx~~

A Diego Ruiz, Déu sap per què, li calia demostrar que aquest heroi i màrtir de la pàtria era, simplement, un anormal. I, també Déu sap per què, desitjava la col·laboració intel·lectual d'un home pacífic i apolític com Prudenci Bertrana. Aquest redactaria els fets d'una manera més o menys tendenciosa, i ell, Diego Ruiz, com a psiquiatre, demostraria, científicament, el caracter psico-patològic del general. Fou prou hàbil per a convèncer Prudenci Bertrana, home crèdul i facilment entusiasmat.

El projecte es dugué a cap. L'obra es titulava: La locura de Alvarez de Castro. En apareixer, causà la indignació d'algunes i d'alguns fervents admiradors de l'illustre general, els quals no perdonaren mai a Prudenci Bertrana d'haver col·laborat amb Diego Ruiz en una obra tan irreverent com inoportuna.

36 16

En aparena^{ca}, Prudenci Bertrana s'havia deixat entabanar pel seu gran amic,
el c^{ibic} filòsop de la brillant oratòria.

Aquesta amistat perillosa, Bertrana no va demostrar mai lamentar-la fins que
aparegué la novella Jo! ^{de prop ni} ~~(En la qual no esmenta ni de lluny la venjança dels~~
~~gironiss de la qual el, Bertrana fou víctima essent empresonat i encausat per~~
~~un article que no havia escrit)~~

Jo! és el retrat ~~més o menys exacte~~ pastat del cèlebre pseudo psiquiatre,
I, no resulta gaire temerari d'afirmar, que, al menys en part, aquesta obra és
una venjança: ^{marca Bertrana} ~~o~~, potser, simplement la temptació d'un tema engrescador ~~en~~
~~mateix~~, tractant el qual, ^{l'autor} ~~Bertrana~~ degué passar molt bones estones.

Prudenci Bertrana, com ja he esmentat més amunt, era un home d'una sensibi-
litat exagerada, fàcilment irritable, reservat i amb gran dificultat d'expres-
sió. Incapaç de dir-ne "quatre de fresques" (No pas per falta de ganes) a qui
li'n feia alguna. Capaç, però, de guardar dintre seu, mesos i anys algun senti-
ment rancuniós fins a convertir-lo en conte o novella.

Quan escriví la novella Jo! ja es devia haver desencantat temps ha del seu

4 4

fascinator amic ,alhora que comprenia,un poc massa tard,la seva pròpia manca de perspiciàcia i la seva candorosa imprudència.

La locuza de Alvarez de Castro no servia cap dels seus interessos,ni el literari(llavors tot just començava a escriure) ni l'econòmic. I, en canvi, li procurava una sèrie d'enemics ,gràcies a la rancunia dels quals,ell i la seva innocent família haurien d'abandonar Girona.

D'aquest dramàtic esdeveniment,Bertrana no se'n consolaria mai més. Influiria poderosament no solament en la seva vida privada sino en el caire que anava a prendre la seva literatura.

Jo! és com un viratge en la inspiració bertraniana. Però no persistí. Després de Jo! Bertrana fa una revirada ,torna a la minuciosa descripció de paisatges,a l'entendiment devers els essers i les coses senzilles i naturals.

Jo! va ésser escrita a Barcelona, després d'alguns anys de vida ciutadana. Bertrana hi abocà els seus records de Salt. A Salt hi anava molt sovint i sempre a casa del director del Manicomi. S'hi esbargia infinitament. Callava, escoltava i observava. No li escapava cap detall d'aquella ~~llar~~ ^{llar} tan ^{hospitalària, tan} pintoresca, ~~tan~~ ^{mirable}, i, pel damunt de tot, tan feconda en inspiració.

Quan ~~en~~ evoco Diego Ruiz i la seva esposa, ~~els~~ ^{llavors} quals jo esguardava amb una lleugeresa d'infant, sento una mena d'agraïment per l'amistat sincera que varen ~~oferir~~ oferir al meu pare.

Jo! no s'assmbla en res a cap altra novella de Bertrana. Es com una mena de viratge en el seu peculiar estil. Encara que sense massa recança s'hi troba a faltar aquell sentimentalisme tan propi a l'autor de Naufreges i de Tieta Claudina. Més hviat s'hi respira una atmosfera de cinisme ^{agosarament}, completament oposat a l'esperit de l'autor. Aquest, però, té l'encert d'escriure ^(l'obra) en primera persona, detall que permet carregar una bona part de la culpa: justament aquest cinisme desvergonyat, damunt l'esquena del protagonista.

Jo! ha estat considerada pel públic, en general, com una de les millors novel·les de Bertrana, com una de les més llegides i comentades. Un gran èxit editorial.

de les més llegides i comentades, un gran ~~èxit~~ editorial

19

Ignoro el que hi va guanyar l'editor, quant a l'autor, a part la satisfacció moral de l'èxit, crec que li produí unes cinc-centes pessetes pelades.

Sembla que Diego Ruiz, en llegir-la, va esbombar ^{entre} ~~entre~~ els amics ateneïstes, que havia començat una rèplica a Jo! Es titularia Tu! i aquest tu, seria, naturalment, Prudenci Bertrana. Però el projecte no es dugué a terme, al menys que jo sàpiga.

L'illa Perduda, representa ben poc en la producció novel·lística de Prudenci Bertrana. Es un divertiment, una francesilla en els que el novel·lista esmerça poc temps i escassos mals de cap, encara que, com sempre, força cura i atenció en el llenguatge.

Com molts, potser com tots, els actes de Bertrana, hem de considerar aquesta novella, en col·laboració amb la seva filla Aurora, com una mena de penyora oferta en desagravi a la incipient novel·lista.

Bertrana es trobava llavors davant la infrangible vocació literària de la seva filla a la que havia contrariat anys i anys volent treure-li del cap que es dediqués a les lletres.

La noia havia lluitat molt temps contra la pròpia vocació, dedicant-se a la música, com era la voluntat del seu pare.

Però el desig d'escriure havia pogut més que l'autoritat paternal i el respecte filial. Acabava de passar tres anys en les illes del Pacífic. Venia penetrada de paisatges tropicals, i d'atmosfera colonial. Havia observat les aventures i els tripijocs de traficants fins de pirates, blancs i mestissos. Tot això li havia inspirat cròniques, contes i, darrerament, una novella.

Seria la primera de l'escriptora. En parlava sovint en família.

Ja havia publicat tres llibres: dos de reportatges, un de contes. El pare escoltava embadalit les històries de les illes polinèsies, les trifulgues entre els blancs i els mestissos, entre els mestissos i els indígenes. Les misterioses existències dels comerciants xinesos... S'hi engrescava tot plé .I, de sobte, proposà a la seva filla d'escriure la novel·la en col·laboració. Ella acceptà amb entusiasme.

- Tu escriuràs l'argument, decidí Bertrana, després ens repartirem la feina.

~~La noia acceptà amb entusiasme.~~

L'argument ocupava unes trenta pàgines de lletre manuscrita . Comptaven tota ~~hi havia~~ la història d'aquella malaurada goleta extraviada en infinites solituds d'aigua, amunt i avall de l'equador en cerca de l'illa perduda. En realitat es tractava de l'illa de Christmas ,on, alguns anys més tard, els anglesos feren esclatar la bomba H. per a provar la seva potència destructiva.

Bertrana decidí que ell escriuria la primera part de la novel·la, és a dir la llarga navegació oceànica de la goleta Tevaitoa, l'odissea dels tripulants perduts en el mar, la follia i el suïcidi del capità Mahú, i, Aurora, la

~~El suïcida del capellà Martí, i, Aurora,~~ la segona part de l'obra: la descripció de l'illa trovada, que no és la que ~~ells~~ cercaven, la rebuda dels indígenes, les festes, els amors, els drames sobrevinguts entre els tripulants de la Tevaitoa i els habitants primitius d'aquell ignorat paradís.

Pare i filla es posaren a treballar. ^{de} Ca un ho feia pel seu cantó. De tant en tant, es llegien les pàgines escrites, les comentaven, les unificaven, les corregien. Sempre havien estat excel·lents companys. Quan es trobaven ^{sols, l'un al costat de l'altre,} plegats, es lliuraven a interminables diàlegs. A voltes, estaven d'acord, a voltes, discutien però sempre ~~fruien~~ pre ~~fruien~~ plegats.

L'illa perduda els va servir de tema ben sovint. Era la primera novella d'Aurora, es refiava del guiatge del seu pare. Per a Bertrana era un goig descobrir el que la seva noia havia observat, apuntat i descrit sobre aquelles llunyanes terres que ell no havia somniat mai a visitar, que no l'atreïen particularment. A Bertrana li bastava coneixer Catalunya. Potser la seva ambició viatgera no anava ni tant lluny, ^{es limitava a} ~~amb~~ la província de Girona, ~~en tenir prou~~

~~L'illa Perduda va ser un bonic episodi familiar, una entesa més entre els dos pare i la filla.~~ ^{un pas a l'extrem, més els lligam entre ells i a}

L'Illa Perduda, va servir per a estrenyer més el lligam amistós entre el pare i la filla. Constituí un bonic episodi familiar, una entesa més entre ells.

Es una novella d'aventures i, d'aventures, realment, no li'n manquen. Un gènere poc cultivat a Catalunya, que el públic va rebre amb molt de goig.

Publicada per la Llibreria Catalònia, es va vendre molt. I fou favorablement comentada per la premsa i pels particulars.

&

La trilogia autobiogràfica de Prudenci Bertrana, els tres volums que porten per nom: L'Hereu, El Vagabund i L'Impenitent, són les seves darreres novel·les, L'Impenitent, ~~la~~ la seva obra pòstuma.

En aquestes tres obres, Bertrana ens conta tota la vida d'Innocenci Aspriu, propietari i pintor fracassat i, finalment, escriptor de prestigi.

Innocenci Aspriu és un adolescent somniador que en lloc d'estudiar o interessar-se per la venda de les panes de suro, s'embadaleix amb els homes, amb les bèsties i amb les coses de la naturalesa. Per altra banda, alternant amb el seu gran entenedriment pels animals, ~~està qui sap ho enderiat per una~~ ^{té la dèria d'una} escopeta, vol esdevenir un gran caçador, ~~aquesta és la seva única ambició.~~

Per a donar forma a Innocenci Aspriu, Bertrana no fa sinó descriure la seva pròpia vida. En la primera part de L'Hereu, servint-se de la seva prodigiosa memòria, evoca la seva adolescència i una part de la seva joventud al mas Espriu de l'Esparra on Josep Bertrana posseïa una gran propietat.

Bertrana no fatiga la seva imaginació ni per a cercar un nom al seu protagonista, un nom que no s'assenti a l'obra. ^{esdevé 'Guineu' Aspriu} Prudenci esdevé Innocenci aproximadament ^{després com} ~~esdevé~~ el nom de família (Aspriu, ~~ma mare~~ ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXX~~) de la masoveria. Canvia la e d'Espriu per una a i ja tenim el nom de L'Hereu.

De bell antuvi ^{hom} ~~es~~ se demana per què rediactre? Bertrana es ~~va~~ dona la pena de ~~anxiar~~ substituir aquesta e per una a (Espriu sona més bé que Aspriu). Després, bo i llegint la novel·la, la substitució esdevé clara: Aspriu evoca aspre, rude, selvàtic, adjectius que Bertrana es complaia sovint a aplicar-se ell mateix.

No és ni l'argument de L'Hereu, ni la psicologia dels personatges de la novel·la el que crida l'atenció en aquesta obra. ~~En~~ ^{On resideix} ~~en~~ el seu autèntic i commovedor interès, és en les descripcions del camp, descripcions acurades, minucioses, detallades. L'amor de Prudenci Bertrana per la naturalesa s'hi manifesta a través d'Innocenci Aspriu.

La primera part de L'Hereu resulta un gran poema naturalista. Del paisatge, Bertrana preten servir-se'n com a teló de fons. Però el paisatge, ^{gràcies a l'amor i} ~~el~~ talent ~~del~~ ^{de} autor, esdevé, potser contra la ^{seua} ~~voluntat~~ mateixa de Bertrana, el ^{voluntat} ~~de~~ Bertrana, el

principal personatge de la novel·la, mentre els personatges de carn i ossos, es dilueixen i es transformen en figurants.

Bertrana comença L'Hereu amb una gran volada descriptiva, meravellosament brodada. Dibuixa la figura d'Innocenci Aspriu adolescent, enamorat dels alzinars, dels turons erms, dels rierols i les obagues, enamorat també dels homes que viuen en el poble i en el bosc, més tard companys de pesqueres i ~~de~~ caceres, de les bèsties humils que, per un inexplicable contrast, ~~també~~ destruirà amb una crueltat de rústec, *també amb el mateix goig.*

En el transcurs de la novel·la moren la mare i el pare del protagonista, Innocenci Aspriu ~~aquest~~ ~~aquest~~ se mullera amb la seva promesa i ^{men} té dues nenes. Però tot això està contat lleugerament, com episodis sense importància. Sense importància novel·lesca però reflexe exacte de la realitat. Fins aquí Prudenci Bertrana i Innocenci Aspriu són una mateixa persona i els esdeveniments de la vida d'Innocenci són exactament els esdeveniments de la vida de Prudenci. Però de sobte, ~~sigui per poder,~~ ~~sigui per respectar a la seva muller,~~ Bertrana abandona l'autobiografia per a fer novel·la. I aquest són els moments menys reeixits de l'obra.

I aquí és també on jo lamento que la trilogia no sigui una autèntica autobiografia, unes memòries de Bertrana contades a com ell sap fer-ho amb tanta força descriptiva, amb tanta sinceritat i mestratge.

~~En aquesta barreja de veritat i de fantasia ~~l'autor se sol~~ ~~extravia~~ i el lector desorientat.~~

però el detall de la imatge

Bertrana descriu a voltes la seva pròpia vida amb minuciosa precisió, s'hi deixa anar amb una sinceritat quasi impúdica. I tot d'una ~~comença a triurejar~~ ~~amb la fantasia~~, recorre a la imaginació (generalment no en sol gastar gaire)

En L'Hereu l'episodi dels amors d'Innocenci Aspriu amb la dispesera és inventat de cap a peus. Quan Prudenci Bertrana va anar a estudiar a Barcelona, ja estava enamorat i promés amb Neus Salazar, la que va ser la seva esposa i la meva mare. Recordo perfectament l'ombra de ~~tristesa~~ pesar que va reflectir -se-li en el rostre en acabar de llegir L'Hereu. " El teu pare, va dir-me, "m'ha convertit en dispesera. Que hi farem!"

Per a Bertrana, escriptor, aquests detalls no tenien ~~cap~~ importància i en la novel·la L'Hereu, encara menys. El drama de L'Hereu és la pèrdua de la heretat,

ha deixat enormes crostes de pedra i calç. ^{ara s'addes el feta} ~~Bertrana i Bertrana també amb~~ 30

de Bertrana
Innocenci Aspriu, vagabund, segueix i reseguix els barris baixos de la ciutat, les foranies gironines ; s'extasia en la dolçor idíl·lica d'aquells paisatges, en la venerabilitat dels monuments religiosos.

Bertrana, en escriure El Vagabund, evoca amb amor intens, amb inguarible enyorança, aquella Girona on visqué hores decisives, on li nasqueren els seus quatre fills. Sembla oblidar que està escrivint una novel·la o, qui sap si tem afrontar aquell tema que, forçosament, avivarà els seus sofriments.

Aspriu segueix dubtant i vacil·lant i Bertrana s'amara de recordances agre-dolces que el duen, poc a poc a l'acció del drama.

~~Aspriu no pot mantenir la família~~ amb les rendes escasses que li procuren el paper de l'Estat i les ~~línies~~ obligacions ferroviàries i comercials adquirits amb l'import de la hisenda venuda, *Aspriu no pot mantenir la família.*

Bo i vagabundejant per ~~la~~ *fora* i per ~~la~~ *dintre* de Girona, percaçant records i fantasies, l'ex-hereu es turmenta pensant que farà i que no farà per a complir

participem en el seu embadaliment naturalista i arqueològic, patim amb els seus dubtes, ens indignem, potser, amb la seva immensa i lamentable covardia de vençut.

Finalment, després de passejades i més passejades, de dubtes i ~~de~~ més dubtes, de remordiments i ~~de~~ més remordiments, Innocenci Aspriu es decideix a desentaforar la capsa de pintures, desempolsar els pinzells i posar-se a pintar, que fet i fet era l'únic que sabia fer, més o menys bé.

Exactament com ho féu Bertrana, Aspriu s'ha tirat de cap a fer l'ofici de pintor com si hagués decidit tirar-se daltabaix del campanari de la catedral i anar a rebotar ~~de sobre~~ ^{contra} les lloses mortuòries que cobreixen despulles venerables.

Dona lliçons de dibuix i de pintura, fa retrats de difunts inspirant-se en velles i esborrades fotografies, pinta cartells comercials, estandarts de confraries religioses, ex-votos...

Penso que Aspriu, un cop embrancat en el nou ofici, executa la feina amb la peculiar honradesa que el caracterisa. Bertrana no ens ho diu. No tracta d'enlairar el seu personatge a la categoria d'heroi o de màrtir, no tracta de glo-

riejar -lo ni de poetitzar-lo . Tampoc no tracta de jutjar-lo amb massa severitat. En descriure'l (o en descriure's) sembla acceptar, amb una llei de fatalisme, aquest caracter ^{indolent.} apocat, sentimental i somniador. En acceptar Aspriu tal com és, s'accepta ell sense alegria però tampoc amb massa censura. Està convençut que Innocenci Aspriu(com està convençut que Prudenci Bertrana) és nat per a viure lliurement prop de la naturalesa, com un producte més d' aquesta naturalesa, a voltes implacable, a voltes encisera, lluny, ben lluny de les ciutats regides per ^{una} societat organitzada.

I quan ja està resignat a fer de pintor fins a la fi dels seus dies, se li revela de sobte la ~~seva autèntica~~ vocació d'escriptor. Escriu d'amagat de la ~~seva~~ dona i dels ~~seus~~ fills. Sent una gran vergonya d'aquest nou viratge de la seva ~~existència~~ activitat artística. Tem que el titllin de capriciós, de voluble, d'inconsiderat, d'egoïsta. Encara segueix un temps pintant retrats de senyores i de senyors difunts, estandarts per a confraries religioses, ex-votos...!

Arriva un moment però que ja no pot amagar la seva nova activitat artística. Els amics ho esbomben, la dona i els fills ho descobreixen. No el jutgen, no el

condemnen, accepten que sigui escriptor com ~~maxiament~~ pintor . Però cal fer bullir l'olla cada dia, cal vestir-se, cal escalfar-se. Aspriu pensa que amb la ploma serà més ^{sortos} ~~beutat~~ que amb els pinzells .

L'experiència és terrible. Fent de director d'un diari republicà té una badada catastròfica, publica un article ofensiu per als militars, Va a la presó. L'entreuen els amics i, poc després un editor de Barcelona, un tal Gàrcia, el convenç que vagi a la capital a dirigir dos setmanaris satírics.

Però m'estimo més no seguir explicant les peripècies i els drames d'Innocenci Aspriu perquè són els ^{mateix} ~~mateix~~ mateixes i les peripècies mateixes de Prudenci Bertrana que ja he detallat en un altre lloc d'aquest pròleg.

El Vagabund, segona part de la trilogia autobiogràfica de Bertrana, conté els fets més interessants de la vida de l'autor, desde la pèrdua de l'^{herald} ~~heraldat~~ fins la seva anada a Barcelona . Conte'també alguns episodis interessants intercalats en l'acció de l'obra: la mort del seu fidel gos Ali; la figura de l'alamany company d'empresonament d'Aspriu, que esculpeix sans-cristos amb molles de pa mastegat; l'anada de l'Aspriu a Perpinyà on s'adona amb desencís,

que els felibres rosellonesos i provençals, enjaquetats i farts, no s'entenen entre ells més que en francès.

El més notable d'aquest volum és, al meu entendre, les descripcions de Girona, ciutat i foranies. Com a observador d'homes, de monuments i de paratges, com a detallista minuciós posseïdor d'un lèxic abundant i castís, Bertrana no té parió.

&

L'Impenitent, tercer i últim volum de la trilogia autobiogràfica de Prudenci Bertrana publicat uns quants anys després de la seva mort, pels editors Dalmau-Jover, és un aiguabarreig de kles ~~seves~~ tragèdies familiars i professionals, ^{de l'autor} el lament d'un viatger que ha arribat a la darrera etapa del seu viatge, reviu el seu passat, plora els seus morts i - potser d'una manera incoscient - es venja dels seus enemics, és a dir d'aquells que per la seva ^{casiveria,} ~~vanitat,~~ per la seva intolerància, per la seva indiferència, ^{i incomprensio} varen contribuir als seus sofriments.

Bertrana escriu L'Impenitent durant els dos darrers anys de la seva vida.

La guerra d'Espanya ha acabat. Un milió de morts descansen on poden: els uns sota la terra, amb una llosa i un nom gravat al damunt, els altres sobre la terra, en un pou, en un barranc o al fons del mar.

S'ha restablert l'ordre i ja no es senten canonades, ni explosió de bombes, ni martelleig d'ametralladores, ni petar sec de fusells i de ~~pistoles~~ revólvers al bell mig de la nit.

Bertrana ^{ja, és altra vegada} ~~torna a~~ Barcelona. Ningú no el persegueix ni el molesta.

Torna a seure a la seva taula escriptori amb la ploma a la mà, disposat a continuar la seva autobiografia.

Ja no fa de periodista: cap diari no es publica en català. Ja no va a l'Escola del Parc de Montjuic on les mestresses i la mainada l'estimaven i el distreien.

En la seva llar, llarg temps abandonada, senyoreja un silenci on floten records i més records. Bertrana se sent envellit i las. El món que el volta és buit. Tenia quatre fills. No li'n resta cap a la vora. Ell els estimava amb passió. N'ha vist morir tres: a quinze, ~~avui~~ a dinou i a vint ^{anys}. L'única que li resta no és tampoc al seu costat, fronteres els separen, la segona guerra mundial s'interposa entre ells dos. Qui sap quan tornarà a veure-la. Segurament mai més.

Dues dones, ja velletes també, l'acompanyen: l'esposa i la cunyada. Són ~~pacien~~ pacients, feinejadores, suaus... Es mouen amb respecte al seu entorn, mentre ell, Bertrana, evoca els seus records i escriu la seva darrera obra, la que - ell ho

ho sap - no podrà veure impresa.

Probablement, en escriure-la, Bertrana desitjava i esperava deslliurar-se poc o molt d'aquella feixuguesa que l'ofegava, d'aquella obsessió que el perseguia. Volia alleugerir el seu pesar alhora que construir una obra d'art que ~~deixés el~~ contribuís a mantenir el seu ~~seu~~ nom en un lloc eminent de les lletres catalanes.

S'embranchava en una tasca més sentimental que intel·lectual, més personal que artística. I dic, s'embranchava perquè a mitja novel·la se li nota la desorientació i el cansament. Ell mateix se n'adona. Intenta d'esmenar el text, dosificar i canalitzar l'allau ~~de situacions difícils~~ i d'emocions aclaparadores, de rancunies persistents, que li venen a la memòria. Records amargs que el dominen i no li permeten posar l'Impenitent a l'alçada de L'Hereu i ~~des~~ de Broses Bàrbares.

El protagonista no dona un pas, no diu una paraula, sense trobar una espina, un escull, una dutxa freda. Potser és veritat i més que veritat, però al lector tanta malaurança l'aclapara, l'ensopeix, l'enutja.

Bertrana tracta, a través d'Aspriu, de venjar i d'agrair el mal i el bé que li han fet els uns i els altres: ara ferint, ara amoixant amb la ploma, única

arma que sap escriure.

Entre els rencors de Prudenci Bertrana (segurament justificat) hem de destacar el que demostra en L'Impenitent envers l'editor Pau Garcia (en la realitat Antoni Lopez Ventura) propietari dels dos setmanaris satírics: La Barrabomba i el Fanalet (L'Esquella i La Campana)

Tota una colla d'homes de lletres apareixen ^{en el transcurs de la novella,} també, més o menys caricaturitzats ~~en el transcurs de la novella,~~ amb noms inventats per l'autor. Aquests noms manllevats amaguen noms autèntics d'homes ben coneguts de les lletres. Bertrana ens els presenta segons la simpatia o l'antipatia que li inspiren: ^{Joan} Maragell, ^{Carles Soldavia} Pere Coromines, Josep Carner, Rovira i Virgili, Marius Aguilar, Ignaci Iglesias, Manuel Brunet... A cada un d'ells (personatges secundaris de L'Impenitent) Bertrana dedica una carícia o una punxada, segons el seu agraïment o la seva rancúnia.

L'Impenitent ~~no pot considerar-se una autèntica novella~~ ^{és, en el fons, el costat d'una lamentació indeleble,} (un passar compertes amb els bons i els dolents, és treure els drapets al sol de tota una colla de persones, i, sobretot, és una lletania de recances i d'enyorances, un llarg plany de dolor, dedicat als fill morts.

Sembla talment com si aquell pare malaurat, en sentir-se envellir i emmalaltir, en pre~~s~~sentir la seva ~~pròpia~~ ^{propria} mort, volgués tornar a engendrar els seus fills, fent-los reviure amb la seva ploma, i gaudir, un cop més d'aquella amorosa companyia . Però a mig camí de l'obra, la narració perd l'equilibri. L'autor navega sense timó en un mar de confusions i d'amargueses. Va a la deriva per les aigües tempestejades de les tragèdies familiars.

El pare s'ha llençat temeràriament a voler fer novella amb aquell període tràgic de la seva pròpia vida. L'escriptor s'hi estanca. Quan Bertrana se n'adona, ja és tard. Tracta de trobar un terme mig entre la tènica realitat i uns esdeveniments que no destil·lin tanta amarguesa, tanta intimitat mal dissimulada. I, a força de torturar la seva imaginació arriba a solucions mediocres. Una d'elles és renunciar literàriament a la paternitat del seu fill Heróbert. Bertrana ^{en} descriu la malaltia i ~~l'assassinat~~ ^{el traspàs} ~~del fill i del xerif~~ com si aquell noi fos el fill d'un company de l'Aspriu. Bertrana no oblida que està escrivint la seva autobiografia i no gosa atribuir-se tanta quantitat de malvestats(Quan escrivia aquest passat^{er} encara esperava poder escriure la mort de Cèlia) Cronista honrat del seu propi dolor, Bertrana, coratjosament, quasi obsessivament, ~~no~~

no negligeix cap detall del drama.

Quan es tracta d'Anna-Maria (en la realitat Helena) de la seva malaltia, de la seva mort, Bertrana, bo i deformat la veritat en certs ^{punts} ~~detalls~~, burxa sense pietat en la seva pròpia ferida. Descriu l'enterrament i no es descuida de cap ~~detall~~ particularitat, ho ^{explica} ~~descriu~~ tot curasament, sense voler estalviar-se ~~ex~~ ni una tortura, com embriagat de sofriment ^{ença.}.

~~Quan~~ Quan arriba el moment d'encarar-se amb la descripció de la decadència física i de la desaparició d'Angelina (Cèlia, la més estimada de les filles de Bertrana) l'escriptor s'atura, impotent. En el transcurs de la novel·la/ Insinua per aci i per allà ~~xxxxxx~~ ~~xxxxxx~~ l'estat delicat de la nena i dues o tres malalties. ^{Pens} ~~Es~~ ~~manquen forces per arribar al fi.~~ ~~xxxxxx~~ ~~es pot decidir a continuar.~~ La ploma se li atura, sent com la mà li tremola, com el pit se li omple de sanglots i els ulls se li amaren de llàgrimes.

Torna a engrapar la estilogràfica, torna a provar d'escriure: un cop, dos cops, Quants cops encara? ~~xxxxxx~~ Només ell ho sap. Jo puc imaginar-m'ho perquè l'he vist lluitant amb els sanglots i les llàgrimes, volent i no poguent escriure, quan Cèlia ^{poc a poc,} se'n moria.

~~En~~ En la novella L'Impenitent, Angelina no mor. Les darreres ratlles que l'autor li dedica són un cant a la seva formosor, a la seva gràcia, a la seva ^{gentilesa} ~~bonetat~~. Després ve un gran buit. El lector no compren perquè en el capítol ^{que segueix a aquest,} ~~que segueix a aquest,~~ Bertrana anomana Aspriu un ancià. Ja no es tracta de fills en lloc. Solament de la seva fidel companya. Bertrana ha renunciat a ^{explicar} ~~descriure~~ allò que ni el seu pensament ni la seva mà han estat capaços ^{de dir a terme} ~~de descriure ni de descriure~~.

~~El~~ Ha traslladat el seu protagonista, l'ancià Aspriu, a l'ampla plana de l'alt Empurdà. Innocenci Aspriu va en cerca de la seva esposa a l'estació de Sant Miquel de Fluvià. Camina sense presses, assaborint una ^{vegada} ~~vegada~~ més l'encís dels camps solitari. S'atura a reposar en un marge i allí va a raure, també, un altre caminant. Li demana una informació local. Parlen una estona. I tot d'una el vell descobreix que el jove és un aprenent de literat, alhora que l'altre descobreix que el vell ^{és} Innocenci Aspriu, el famós prosista. L'aprenent es declara admirador i deixeble ~~de~~ ^{d'} ell.

Aquest paràgraf descobreix un dels darrers anhels de ^{Bertrana:} ~~l'autor~~ ésser

llegit i admirat per les generacions futures, commoure-les amb la seva prosa, fer que amin la naturalesa i els seus rústecs herois.

L'esposa d'Innocenci Aspriu no arriba. Ell se'n torna a Sant Pere Pescador pels corriols dels sembrats. En penetrar en la seva cambra, a casa del seu cosí Vador, el primer que fa és contemplar una fotografia de les seves filles (No diu ~~no~~ quines i el detall no correspon segurament a la realitat) No diu ^{tampoc} que siguin mortes . Però ens fa saber que davant d'aquelles fotografies, " com si fossin imatges d'un altar" hi ha, tothora, flors camperoles. Innocenci Aspriu contempla els retrats i creu llegir una tímida acusació en els ulls de les seves filles (No oblidem que el fill mort figura en la novel·la com essent- ho d'un company) ^{Innocenci Aspriu} El pobre pare, es demana ~~com si els haques descrit la mort de les dues noies~~ si no seria just ofrenar-los en desgreuge, totes les obres d'ell cremant-les i esventant-ne les cendres.

Fa un sondeig mental, profund i desesperat de la seva ànima. Descobreix, amb horror, que és una ànima impenitent.

peripecies

Això vol dir que Prudenci Bertrana, malgrat les ~~angoixes~~ professionals i les angoixes paternals, no es penedeix d'haver triat la literatura com a professió,

" Però avui," escriu, "els ulls d'Anna-Maria i d'Angelina (Helena i Cèlia) s'han endolcit, llur esguard és el de sempre. Ve de lluny, trist i amorós, suavitzat, altrament, per un lleu matis de clemència"

Aquestes són les darreres línies de L'Impenitent, novel·la turmentada, amarga, angoixosa, exageradament subjectiva i personal, amb que Prudenci Bertrana ^{per medi d'Imocenci Asprer} es despedeix del món .

~~Laquestes són també les paraules de comiat definitiu de Bertrana als seus fideis lectors.~~

&

L'obra de Prudenci Bertrana és vasta i diversa: novelles, narracions, contes, cròniques ciutadanes i rurals, crítiques de teatre., comèdies...

El més important i conseqüent coherent d'aquesta obra és, al meu entendre, els contes i les **narracions**.

Aquest contes i narracions formen cinc volums titulats: Crisàlides, Proses Bàrbares, Els Herois, El meu amic Pellini, i La lloca de la Vidua.

Molt més tard es veren publicar també dos volums més de narracions: L'Os benemèrit, i Impromptus.

Tres elements primordials serveixen de tema a la inspiració de Bertrana: el paisatge, els bosquerols i les bèsties.

En Proses Bàrbares, i també en alguns dels relats que formen part dels quatre altres volums, el protagonista és, indubtablement, el paisatge.

Bertrana ens ofereix en la seva obra, les visions més variades del camp, engrescadores o depriments, suaus o tètriques. Tot sembla viure en aquella prosa saviament construïda : primaveres, estius, tardors i hiverns; matins ~~sol~~

solellats, crepuscles malencònics, nits de fred, amb tramuntanades o llevan-² 46
tades catastròfiques. Us detalla la terra i els arbres, els camins i les oba-
gues, les torrenteres i els quintanars amb una minuciositat que faria caure
en basca un pintor abstracte.

La descripció resulta tan perfecta, tan detallada i acolorida que molt temps
després d'haver-la llegida us recordeu dels llocs descrits com si hi ha-
guessiu estat.

En Proses Bàrbares - indiscutiblement, una de les seves millors obres - usa
ara un estil poètic i amable, que podriem dir-ne de pastel; Els bells Camins
que no menen enlloc, Foranies Gironines... ara un estil sobri i vigorós: La ruta
abandonada, Les masies tràgiques, La creu de la mà... La ruta abandonada,
solitària, fàcciosa, evoca tot un passat esgarriós, la masia tràgica, on restarí
encara la flaire indefinible de quelcom mort i el ressó de sospirs i de plors
de gent temps ha soterrada, us posa pell de gallina; i la creu dita de la mà
perquè una mà de ferro forjat amb el dit polze esirat en un dels braços signa
llunyanies incertes mentre en el braç oposat, una M excamarlada que el mateix

3 42

pot voler dir muntanya, com mar, com mort, us deixa sangglassat .

Aquestes narracions curtes, denses, afiligranades, posseeixen intensitat d' emoció, perfecció d'equilibri, riquesa de llenguatge . Estan escrites en català rural no contaminant de barbarismes ni de castellanismes que ja no parlen ni els vilatans ni els bosquerols enlloc de Catalunya i podria servir de model als aprenents de català i a molts que es pensen que ja el saben.

Hi ha en la prosa bertraniana infinitat de mots justos, saborosíssims, que poca gent coneix i que cap escriptor dels nostres temps ni dels d'ell - llevat de Ruiria en el que fa referència a les coses de mar - no usen perquè els ignoren .

Llegint i rellegint aquesta prosa el bon lector no es cansa d'assaborir-la i de meravellar-se'n.

Bertrana ha bessat en aquestes narracions de la seva època més brillant de contista, el millor d'ell mateix : l'essència del seu gran i pur amor a les criatures i a les coses senzilles i naturals : homes, mainada, bèsties, arbres, arbustes, aigua i firmament tot mesclat homogèniament en els seus

èxtasis de poeta, germà del bosquerol, del pòtol, de l'ocell, de la sargantana,^{4 47}
del saule, de l'alzina, del rierol, de les albaides i dels crepuscles.

El do d'observació minucios^a, profund constant de Prudenci Bertrana, la seva honradesa d'escriptor, units a aquell ~~en~~ entenedriment natural i sincer que brolla com una deu inesgotable, en fan un narrador extraordinari, únic en el seu gènere.

Prudenci Bertrana és un creador essencialment subjectiu. No descriu ni analitza els homes, les bèsties o els objectes més que en relació directa amb ell mateix i amb els seus sentiments.

Els seus protagonistes són sempre homes, dones, criatures, ~~o~~ bèsties o coses que li han cridat l'atenció o commogut per un o altre motiu. (Tractant-se d'homes, sobretot de **companys** de ploma, també pot ser que li serveixin per a desfogar-hi el seu menyspreu la seva repugnancia, ^{la seva} ~~seua~~ persistent renúncia)

Però les més impressionants i perfectes de les narracions de Bertrana, són **segons** la meua modesta opinió, una que **se** destaca en el volum Crisàlides :
la inefable ~~Marguerideta~~ geperudeta i els ferrenys ferroviaris que la volten;

5 49

veritable conte d'antologia; en Els Herois ,potser l'aplec més ric en tipus humans ,en Busqueta,el Cerdà, en Quimet,o el rebuig del diable, en Carxofa, la masovera; en el volum La lloca de la vidua : aquesta lloca que Bertrana humanitza i personifica i humanitza fins el punt de convertir-la en heroina d'una autèntica tragèdia maternal, el malaurat infant inoblidable, i en el volum :El meu amic Pellini aquell inefable italià afrancesat amb fatxa de sant mediaval ,company rampellut i malenconiós de les caceres de l'autor; en Serradell, el pagès ric i autoritari que,com a última voluntat,es fa penjar per la família després de mort com a càstig d'un crim que el sol coneix. i L'egua l'egua del jutge de pau ,víctima innocent de la maldad i de la rancunia dels homes....

Aquests personatges de Bertranai un cop coneguts, esdevenen inoblidables. Tipus de dona, d'home, d'infant presentats en una forma dramàtica i un traç vigorós que els agermana a Els Cosacs de Tolstoi,a Els muggics de ~~Tk~~ Txècov, o a Els embriacs de Turguènev.

Hi ha també en l'obra de Bertrana,especialment en el volum titulat L'Os

benemèrit i altres bèsties, i ,escampat per ací i per allà, en els altres volums/ de narracions ,une pàgines especialment dedicades als animals: la vida, les trifulgues,els sofriments i la mort,sovint tràgica,dels quals són veritables obres mestres. (Una de les més **commovedores** és la que es refereix al seu gos Dick) .

L'Os benemèrit i altres bèsties, comença per un pòrtic on Bertrana presenta el volum. Ho fa en un to de suavíssima ironia . ^{Hi esmerça} ~~S'hi xantaxia~~ un doll de tendresa . " Si les comparacions no fossin odioses", diu, "jo us faria veure que hi ha ,al nostre redol,una pila de persones que no ofereixen a l'escriptori, una centèssima part de l'interès que podeu trobar en una bèstia qualsevulla de les que figuren en les nostres planes. "

Més lluny, confessa: Un cop amanssit per la civilització dolcificadora de costums,he sentit una especial atracció per les bèsties ,sobretot per aquelles que,com jo mateix, eren obligades a un esclavatge injust i a pagar amb enyorances llur pa de cada dia. I tan germà meu d'exili m'ha semblat un lleó del Parc

com la perdiu reclam d'un ocellaire de la Rambla. Tant d'escrúpols hauria sentit el lleó en menjar-se'm com jo en menjar-me la perdiu . Però el destí esdevingué magnànim en decretar que tots fossim devorats per una mateixa tirania."

I aquesta tirania, segons Bertrana, es basa en la societat que els ha aplegat , a ell i a les bèsties del Parc en un "presiri d'innocents".

" Llavors jo acabava d'arribar a Barcelona" escriu, "Encara llufa el pel raspa llat per la malesa de la jungla. M'havia caçat un editor. M'havia engabiat moralment , i jo desitjava consolar-me amb l'espectacle d'altres esclavatges encara més cruels. "

La manera com Bertrana personifica i humanitza les bèsties, sobretot les engabiades i les oprimides i sacrificades pels homes, com descriu llurs sofriments i llurs misèries , és, potser, la faceta més brillant de l'autor de L'Os benemèrit.

Hi ha però una altra faceta, que s'oposa sentimentalment a la brillantor d'aqueta ~~de~~ la qual jo no esmentaria si ell mateix no en parlés tot el llarg de

8
la seva obra literària: Alternant amb el probat i reconegut amor a les bèsties, que observa, compren, defensa i poetitza, el seu apassionat i tirànic amor a la caça, el seu instint animalicida. D'una banda s'agermana amb els animals, ~~es fa~~ ~~XXXXXX~~ ~~XXXXXX~~ se'n fa amic i defensor (i quan ho fa és autènticament sincer) i de l'altra els destrueix .

Amb ~~una~~ l'escopeta a la mà Bertrana oblidava el seu esperit d'equitat, la seva tendresa envers els éssers i les coses ~~XXXXXX~~ senzilles i innocents, es convertia en un aferrissat exterminador de tudons, de guatlles, de perdus, d'ànecs salvatges i fins d'algun gaig i oriol, si els podia haver.

Jo l'havia acompanyat alguna vegada a caçar, molt poques perquè l'espectacle em deprimia i la meva admiració i el meu amor envers el meu pare disminuïa d'uns quants graus. Puc dir amb quin afany, amb quina absència de justícia i de tendresa els afusellava. aquelles aus lliures i felices que volaven lliurement per l'espai.

en el pòrtic de L'Os benemèrit/

Ell mateix ho confessa/encara que sense insistir-hi massa. " Per la part que em toca", diu "jo haig de confessar que la meva història no és pas un exemple

9 53

de francis canisme. Però, malviatge; a la guerra com a la guerra"

Jo no comprenc exactament, en aquest cas, el que vol dir "la guerra" per a Prudenci Bertrana i quina mena d'instint controlat i organitzat, l'empenyia a convertir-se ~~en~~ en botxí d'aquells éssers bonics i innocents que tan bé comprenia, amava i defensava en els seus contes, / narracions / i cròniques urbanes.

Perquè ell no matava animals ni per a defensar-se ni per a alimentar-sei, en aquestes condicions, la frase, " A la guerra com a la guerra" sembla no tenir sentit. En tot cas resta un enigma per a mi.

M'estimo més creure, (no m'afalaga gens imaginar-me Prudenci Bertrana impulsat per un instint merament destructor i sanguinari) que devia haver-hi en el caracter i temperament d'aquest home, com en el^s de la majoria dels homes, una barreja extranya de bondat i de crueltat, de tendresa i d'agressivitat instintives.

Amb l'escopeta a la mà Prudenci Bertrana era un home oposat al que feia corré còrrer la ploma .

~~Afortunadament Sortosament el que ha fet amb la ploma no es comparable~~

Sortosament el que ha fet amb l'escopeta no és comparable amb el que ha fet amb la ploma. I, si ell no ens ho recordés, ningú, ni els poquíssim testimonis que resten de les seves caceres, no ens ho rememoraríem.

Hem de reconèixer, doncs per a el repós de la seva ànima i de la nostra, que la ploma li convenia més que l'escopeta.

&

He sentit a dir a més d'un llegidor i admirador de Prudenci Bertrana, que el millor de la seva obra literària eren les cròniques ciutadanes que publicava diàriament a " La Veu de Catalunya" sota la rúbrica: Impromptus, i, que més tard, després de fer-ne una tria, varen ésser aplegats en un volum .

Encara que no sóc de la mateixa opinió, reconec que en aquests Impromptus escrits i publicats de dia en dia, inspirats en visions fugisseres i realitzats a corre cuita, es troben veritables petits joiells. Cap d'ells no desdiu del taranna literari de l'autor de Proses Bàrbares i, entre ells, hi descobrireu les mateixes ~~les mateixes~~ inclinacions sentimentals, ~~idèntiques~~ tendències idíl·liques, idèntic entenedriment envers els homes i les bèsties humils, idèntica suau ironia comprensiva i fraternal.

Com homenatge als animals, explotats pels homes, com auxiliar o medi directe de guany, hi ha la història de La Mona disfressada que es consola veient, el dia de Carnaval, les criatures igualment disfressades; el pobra cavall de tir que cau claparat pel pes del carro en plena Rambla; l'estornell de la Maresma

que espigola els paràsits d'una egua; els ases treballadors i solitaris, que senten passar l'amor de lluny sense poder assolir-lo...

Hi ha també entre aquestes ^{és} trenta-cinc o quarante estampes, algunes que es distingeixen per la seva infinita tendresa i emoció: L'heroïna, Els humils juguets ~~de~~ ^{d'una} humil botiga i els que Bertrana devia escriure (com si ho veiés) amb un mig somriure irònic empeltat de bonomia: Deduccions, Els aparadors de les armeries i, sobretot l'impromptu que du per títol: In Tramuntana, evocació xiroia d'una festa a l'Ateneu Empordanés on Joaquim Ruirra i Ventura Gassol (no empurdanesos ni l'un ni l'altre) reciten versos tramuntanosos, i, on ell, Prudenci Bertrana, espectador i comentador de l'entusiasme empordanés, acaba suposant que els assistents, amarats de tramuntana per dintre i per fore (diu que aquell dia, excepcionalment, en bufava a ^{l'arribada} Barcelona) eixen de l'Ateneu conjurats per a redimir Barcelona, empordanitzar-la, convertir-la en cap i casal de la franquesa, de la generositat, de l'entusiasme...

He citat alguns d'aquests quadrets literaris bertrahians que jo considero

particularment remarquables. Però no tracto d'influir el lector ,el qual ^{en}tro-
barà ,sens dubte, d'altres que li faran més gràcia.

&

17

Teatre

Prudenci Bertrana va fer molt temps de crític de teatre. Era exigent amb les obres que es representaven i sincer fins a la imprudència. Si una cosa no li agradava, ho deia encara que tots els altres crítics pensessin (o no pensessin però diguessin) el contrari. Al mateix tracte sometia els actors i als directors d'escena, sense mesurar mai les conseqüències que aquesta conducta podia tenir, i, naturalment, tenia, per a ell.

No sé per què, malgrat el que vinc ^{de dir} ~~de escriure~~, va escriure algunes obres de teatre. Aquestes obres es representaren poc, o no es representaren gens.

La seva inflexible independència de criteri i el coratge de les seves opinions, ~~mantingut fins als últims moments de la seva vida~~ ^{el coratge de les seves} opinions públiques i privades, varen crear-li una sèrie d'enemics i detractors, els quals, segurment, contribuïen en gran mesura al poc èxit de les comèdies esmentades.

Puc assegurar que aquesta manca d'èxit no és, ni de molt, deguda a la poca qualitat de les obres. Acabo de llegir detalladament les que estan publicades

Hi descobreixo qualitats literàries i fins teatrals gens negligibles.

Potser el teatre no representa, en el fons, el caire més agut de la literatura bertraniana però, malgrat això, s'hi assaboreix una digníssima factura perfectament comparable a la dels millors autors de teatre ~~d'aquella~~ de la seva època.

Exactament com en els seus contes, narracions i novel·les, les comèdies dramàtiques p humorístiques de Bertrana, es decanten devers el to sentimental o irònic. Sovint, l'ironia i el sentimentalisme barrejats. Però així com en les novel·les, sobretot en les autobiogràfiques, la ironia pren sovint un to amarg i sarcàstic i el sentimentalisme esdevé exageradament dramàtic i ^{Puig} ~~triste~~, en les obres de teatre hi senyoreja una mesura que ens fa pensar que Bertrana, podria i hauria **hagut** de reeixir ~~en el teatre~~ en la escena.

Per altra banda o, si voleu, com una de les qualitats indiscutibles de ~~l'au~~ l'autor, llegint ~~aquests modestos~~ aquests modestos assajos escènics de Bertrana, ^{gustem} ~~delectem~~ i ens delectem amb el llenguatge, tan pur, tan autènticament català,
 l'expressió tan natural i lluny del català

~~Llenguatge del català~~ tan viu, tan natural, tan lluny del català de
~~no literari~~ diccionari o de laboratori ~~sinó autèntic~~
~~tal per rebu-seat, tan per de diccionari, viu, natural, gens rebu-seat.~~

A propòsit d'aquest llenguatge, Bertrana, en una de les seves novel·les auto-
biogràfiques, referint-se a una obra que li estrenàren - no diu quina ni en
quin teatre - dedica un breu paràgraf als actors. Observa que els girs i els
conceptes i fins i tot els mots que estan un poc pel damunt del català vulgar,
els fan nosa. Si no se saben el paper els estrafeixen ; si se' l saben i s'
hi compenetren, comencen de parlar com parlarien ells , els actors, en aquell cas.

L'acuradíssim llenguatge que Bertrana usa per a escriure les seves comè -
dies, no és apreciat ni practicat pels actors que les representen tot i la
boníssima voluntat que hi posen. I, és que aquest llenguatge, - que per altra
^{banda} ~~part~~ no té res de literari, ni preciosista, ni forçat, - els hi ve ample o ~~estret~~
estret, com volgueu.

Per a un ^{autor} ~~home~~ capaç d' ^{emprar} ~~escriure~~ un català com el que escriu Bertrana, aquest
inconvenient pesa prou per a desanimar-lo ^{de} seguir escrivint pel teatre.

deuria

Jo m'imagino el que ~~deuria~~ sentir , en descobrir que el seu lèxic no era ni ~~a~~preciat ni comprés pels actors ni pel públic.(Imagineu-vos, vosaltres, si us plau, el que passaria ara !)

Llegint les obres teatrals de Bertrana, jo, i com jo tots els escriptors i llegidors de català, ^{suposo,} ~~potem,~~ sentim ^{un} ~~un~~ goig inefable. Sabem que ens estem saturan d'una ~~gustant una~~ llengua que, si no ens hi tirem de cap i ens hi juguem fins l'última carta, serà, aviat, una llengua morta que potser ningú no tindrà cura de desenterrar.

Bertrana, segons confessió pròpia - encara que vagament dissimulada - en escriure pel teatre es veu lluny del camp veritable de la seva aptesa, del seu goig i de la seva illusió, i, potser també, ~~de la seva independència professional~~ de la seva vocació i de la seva independència professional.

" El teatre no és literatura ni és música" escriu, és les dues coses amalgamades i embordeides . El que escriu per al teatre admet una col·laboració des del moment que l'obra és posada en escena . En la majoria dels casos, l'admet a ulls clucs , i, el que és pitjor, no pas d'un del seu ofici, sinó de molts que l'ignoren

dels quals, potser, el separin enormes distàncies, incompatibilitat de tem-
 perament, de doctrines, de cultura i d'honestetat. Allò que ell ha escrit en
 la solitud, que ha embegut de la seva tendresa i de la seva emoció, que ha san-
 tificat amb la sang càlida del seu cor, perfumat amb els seus records més ín-
 tims i ungit amb les pròpies llàgrimes, ha d'ésser manipulats, molt sovint barroera-
 ment, entre la pell morta de l'habitud i de la rutina. I les mans del director
 d'escena, de l'escenògraf, del perruquer, del sastre, del tramoista, del primer i
 del segon apunt i de tots els individus de la companyia se n'emporten, qui més
 qui menys, si Déu no hi mira, una partícula de delicadesa, de gràcia i de finor, i
 la relíquia és profanada davant d'una multitud incoscient."

Nosaltres ignorem si aquest paràgraf de Bertrana han estat escrits abans o
 després de les seves escasses experiències d'autor teatral. ^{També} ignorem si li va
^{èsser} inspirat ^{pel} dictar ~~el~~ mal humor d'autor no estrenat o ^{per} (l'experiència d'autor es-
 trenat i decepcionat.

i, sortosament per nosaltres,
 Fos pel que fos, ~~nos~~ tenim les seves obres impreses i podem llegir-les i jutjar-les .

Les ales d'Ernestina ~~és~~ és una comèdia dramàtica basada en la novel·la Tieta Claudina amb idèntic argument i idèntics personatges.

La dona neta, comèdia humorística en tres actes amb personatges molt ben vis-
 tos i un diàleg viu, mesurat ~~amb~~ d'acudits i de girs graciosíssims, es
 llegeix agradablement . Fou estrenada ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ en el Teatre Romea la nit
 del 29 de març de 1924. Els dos personatges femenins, els més importants de l'
 obra, eren interpretats per Antònia Baró (la dona neta) i Maria Morera (la seva
 mare) mentre els personatges masculins ho eren pels actors Barbosa, Teixidor,
 Aymerich... Es una comèdia que no ha passat de moda. Interpretada per bons ac-
 tors i, sobretot, per una bona actriu, ^{Podria} ~~(així)~~ encara avui, ^{assolir} un gran èxit.

El Comiat de Teresa, comèdia dramàtica basada en un conte autobiogràfic de
 Bertrana segueix els mateixos vicis i sentiments ~~als~~ que la narració (El conte
 havia estat publicat en el volum La lloca de la Vidua i dedicat a Santiago Ro-

ssinyol.) Quan Bertrana el, va fer conèixer, tenia vint anys més que quan el ⁷ ~~va~~
va viure .

El protagonista de l'obra és un pintor fracassat, carregat d'obligacions do-
mèstiques amb tota la cabellera blanca. Quan Bertrana feia encara de ~~pintor~~
mestre de dibuix i de pintura en un col·legi de monges, ^{la Girma} havia sentit una tendre
i particular amistat per una de les ^{seves} alumnes (que no es deia Teresa però que,
efectivament, es va fer monja.)

L'obra va ésser estrenada en un teatre de Gràcia per una companyia d'aficio-
nats.

Els atropellats és una comèdia en tres actes, ben actual encara ja que es trac-
ta de burgesos rics que malcrien els fills. Aquests fills, un noi i una noia, es
lliuren al goig de la velocitat i atropellen, amb llurs automòbils, transeunts i
ciclistes . El pare , un senyor bondadós i tou , per a evitar complicacions, paga
els plats trencats tenint cura de les víctimes. L'hi ajuda eficaçment una gentil
germana. Corre la brama de la sort que tenen els que són atropellats pels membres
d'aquesta família i la gent es deixa atropellar o cerca d'ésser atropellada.

per aprofitar la ganga. Neixen inclinacions amoroses entre atrp^opellats i atro-
pelladors, sorgeixen conflictes i baralles entre rivals d'atropellament... Es
creen situacions divertides que fan passar agradablement l'estona a l'especta-
dor bo i adonant-se, una vegada més, d'aquest caire humorístic de Bertrana, mal-
auradament poc explotat.

Es una comèdia sense pretensions. Bertrana devia escriure-la bo i fumant
la pipa i rient tot sol a la seva taula escriptori.

Els aprensius és una farsa en un sol acte. Les exageracions i les ridicule-
ses a que es lliuren dos aprensius, creen situacions ^{còmiques.} ~~divertides.~~ Es una obra
poc ambiciosa, inspirada en fets, situacions i paraules ^{observats} ~~observats~~ ^{per l'autor} ~~al voltant~~
~~seu~~ en èpoques d'epidemia de grip.

Va ésser estrenada ^{en} el Teatre Novetats el dia 27 d'octubre de 1928. En el
repartiment escènic, figurava també Antonia Baró, Elvira Jofre, Antoni Gimbernat,
Avelí Galceran i Joaquim Parreño.

~~Un mateix volum va ésser publicada~~ Aquesta obra i la escenificació d'
un conte d'Alfons Nadal titulat: Josep II, rei, varen ésser publicats ^{des} per Catalun-
ya Teatral, en un mateix volum, ^{per Bertrana}

Enyorada Solitud és una comedia inspirada en els records de Prudenci Bertrana . En una certa època, com ja he dit en un altre lloc d'aquest pròleg, Bertrana i Rossinyol anaven plegats a pintar a les vores de l'Onyar i a la Devesa. Sempre els voltava una munió de curiosos que, segurament, feien enyorar a Bertrana aquella quietud i aquell silenci que gaudia ell quan anava sol a pintar les cases rònegues del riu gironí i els paisatges romàntics de la Vall de Sant Daniel.

El fantasma de Montcorb. és una comèdia humorística inspirada en un ^{bonic} conte ~~prosaic~~ d'Oscar Wilde . Acava amb un episodi sentimental molt ^{del} gust ~~d'època~~
~~de l'escriptor català~~ *de l'escriptor català* ~~de l'escriptor anglès~~ *de l'escriptor anglès i també de l'escriptor*
 de l'escriptor anglès i de l'escriptor català.